

УДК 378.09

Взаємозв'язок понять «емоційний інтелект» та «креативність»: аспект формування

Кліпкова О.І.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
Львівського торговельно-економічного університету

Актуальність статті полягає у необхідності дослідження теоретичного поняття «емоційний інтелект», його структури та основних характеристик в аспекті взаємозв'язку із формуванням креативності індивіда. Метою статті є обґрунтування доцільності використання на практиці концепції емоційного інтелекту у розрізі його проявів для підвищення лідерських та креативних якостей менеджерів всіх ланок управління та формування сприятливого психологічного середовища організації. Застосовано аналітичні та емпіричні методи дослідження, що дозволяють в повній мірі висвітлити шляхи досягнення поставленої мети. В статті здійснено аналіз поняття «емоційний інтелект» в розрізі індивідуальних особливостей його формування та використання. Визначено перелік навиків, що становлять його основу, функції та емоційні компетенції, зазначено вплив міжособистісного та внутрішньо особистісного інтелекту на становлення особистості та керівника.

Ключові слова: креативність, емоційний інтелект, конфлікти, креативне мислення, міжособистісний інтелект, внутрішньо особистісний інтелект.

Кліпкова О.И. ВЗАИМОСВЯЗЬ ПОНЯТИЙ «ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ» И «КРЕАТИВНОСТЬ»: АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ

Актуальность статьи заключается в необходимости исследования теоретического понятия «эмоциональный интеллект», его структуры и основных характеристик в аспекте взаимосвязи с формированием креативности индивида. Целью статьи является обоснование целесообразности использования на практике концепции эмоционального интеллекта в разрезе его проявлений для повышения лидерских и креативных качеств менеджеров всех звеньев управления и формирования благоприятной психологической среды организации. Применены аналитические и эмпирические методы исследования, позволяющие в полной мере осветить пути достижения поставленной цели. В статье проведен анализ понятия «эмоциональный интеллект» в разрезе индивидуальных особенностей его формирования и использования. Определен перечень навыков, составляющих его основу, функции и эмоциональные компетенции, указано влияние межличностного и внутренне личностного интеллекта на становление личности и руководителя.

Ключевые слова: креативность, эмоциональный интеллект, конфликты, креативное мышление, межличностный интеллект, внутренне личностный интеллект.

Klipkova O.I. INTERACTION CONNECTED WITH EMOTIONAL INTELLECTUAL AND CREATIVITY: ASPECT OF FORMATION

The aim of the article is the theoretical concept's studying of "emotional intelligence", its structure and basic characteristics in the interconnection with the formation of the individual's creativity. The purpose of the article is the discoursing about practical using of the concept of emotional intelligence in its manifestations to enhance the guidance and creative qualities of all levels management and the formation of the organization favorable psychological environment. Analytical and empirical research methods are used to fully reflect the ways of achieving the aim. The article analyzes the concept of "emotional intelligence" of individual peculiarities of its formation and application. The basis list of skills, its functions and emotional competencies is determined; the influence of interpersonal and internal personal intelligence on the formation of the person and the leader is indicated.

Keywords: creativity, emotional intelligence, conflicts, creative thinking, interpersonal intelligence, internally personal intelligence.

Постановка проблеми. Думка про те, що майбутнє підприємств, організацій та окремих індивідів є залежить від можливості реалізації та впровадження креативних інноваційних ідей є базовою при дослідженні перспектив розвитку як окремих економічних систем так і окремих держав. Основним завданням всіх комерційних підприємств є забезпечення конкурентоспроможності, а одними з основних причин економічної кризи в бізнесі є техно-

логічне старіння та відсутність креативних ідей розвитку бізнесу та формування такого товарного портфеля, який не сприймається ринком.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження поняття «креативність» здійснювали Е. де Боно, Дж. Гілфорд, А. Маслоу, Е. Торранс, Р. Ротуел, М. Холодна, О. Лука, К. Торшина, М. Баришева, О. Туніка, А. Івін, В. Кардаш, І. Павленко. Аналіз понятійно-категорійного

апарату в сфері емоційного інтелекту проводили З. Залевський, Г. Гарднер, Д. Гоулман, А. Марченко, Дж. Маєр, П. Саловей, Р. Стернберг, Е. Торндайк та ін.

Формування цілей статті. Ціллю написання статті є дослідження основних аспектів креативності та емоційного інтелекту на етапі їх формування з метою зростання ефективності менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо сприймати креативність як явище стимуляції нової думки, можливість переглянути існуючі знання та аналізувати знову, створювати нові припущення в цілях визначення нових теорій і парадигм або сформулювати нову свідомість. Це процес, який охоплює розкриття, вибір, обмін та об'єднання фактів, концепцій та понять, навичок та досвіду і, як результат, створення множини змістовних ідей. Користуючись цим базисом у суб'єктів, що є носіями креативності, виникає можливість трансформації ідей у товари, послуги, технології, рішення та методики. Формування фактору креативності в суб'єктів господарської діяльності діяльності залежить від рівня розвитку інтелектуальних здібностей, їх практичної реалізації, вміння вирішувати міжособистісні та внутрішньоособистісні конфлікти. Рівень загального інтелекту окрім можливостей набувати знання та їх адаптувати до своїх можливостей залежить від сприйняття власних емоцій та емоцій інших людей в процесі навчання чи виробничої діяльності. Емоційний інтелект є не менш значимим, ніж загальний інтелект. Утримування емоцій, розбудова системи та їх багатоаспектність сигналізує про те, що емоційні наслідки для людини є такими ж важливими, як і пізнавальні [1].

Поняття «емоційного інтелекту» є відносно недавнім поняттям у науковій психологічній літературі. Концепцію поняття «емоційний інтелект» почали формувати у своїх працях Джон Маєр і Петер Саловей [2]. Під емоційним інтелектом згадані науковці розуміють «уміння правильної перцепції, оцінки та вираження емоцій, уміння доступу до почуттів, здібність їх генерувати тоді, коли вони можуть допомогти мисленню, уміння розуміти емоції й розуміти емоційну інформацію, а також вміння регулювати емоції так, щоб сприяти емоційному та інтелектуальному розвитку» [2].

Дж. Маєр та П. Саловей виокремили чотири групи здібностей, які становлять модель емоційного інтелекту:

1. Управління емоціями для досягнення конкретних цілей;

2. Розуміння емоцій, мови емоцій та сигналів, які передають емоції;

3. Використання емоцій для полегшення мислення;

4. Вірне сприйняття власних емоцій та емоцій інших [3].

На думку науковців, «люди з високими показниками EI є більш соціально компетентними та креативними, мають кращі взаємини з іншими, є більш емоційно чутливими у порівнянні з тими, у кого показники EI є нижчими».

За твердженням Д. Гоулмана структура емоційного інтелекту ієрархічна і передбачає, що ідентифікація емоцій є передумовою управління ними. В той же час одним з аспектів управління емоціями є здатність продукувати емоційні стани, що призводять до успіху [4].

Такі особливості моделі емоційного інтелекту відображаються у різних рівнях сприйняття та аналізу інформації, керування власними здібностями та поведінкою, а також поведінкою інших індивідів. Міжособистісний інтелект – представлений здатністю швидко розпізнавати й оцінювати настрої, наміри, мотивації та почуття інших людей. Такий його рівень виділяє із множини посередніх керівників одного із розвиненим сприйняттям міжособистісних комунікацій та високим рівнем можливостей врегулювання зіткнення інтересів на більшості рівнях комунікаційних зв'язків. На врахуванні міжособистісних комунікацій базується техніка «емпатії», яка на рівні економічних відносин складається з процесу генерації ідей, заснованих на спостереженні за користувачами існуючих продуктів чи послуг, або просто спостерігаючи за поведінкою людей в тій чи іншій сфері роботи, і виявлення, які продукти або послуги спрямовані на покращення рівня задоволення їх потреб. Суб'єкт, що володіє технікою емпатії та високим рівнем емоційного інтелекту шляхом відзеркалення почуттів, емоцій та бажань, виокремить ті мотиви, які об'єкт дослідження навіть не сформулював у діалозі, але вони існують у його підсвідомості. Така техніка використовується у сучасних умовах для формування нових потреб, як вищий ступінь маркетингових стратегій, і першочерговою стає не просто концепція соціально-етичного маркетингу, а випереджаюча стратегія формування бажання та необхідності придбати товар чи послугу.

Внутрішньообистісний інтелект визначається можливостями сприймати себе в світлі

власних переваг та недоліків, тобто свідомо проводити свій SWOT-аналіз. Абрахам Маслоу на основі досліджень, на його думку, успішних людей розробив ієрархію потреб, яку представлено у вигляді піраміди і гіпотетично зазначено, що «середня» людина повинна задовольняти всі рівні по чергово і кумулятивно, в залежності від особливостей її особистості. Найвищий щабель піраміди складають потреби у саморозвитку, самодисципліні та правильній самооцінці. Саме досягнення необхідності у їх задоволення формує квінтесенцію внутрішньо особистісного інтелекту та творчих особливостей індивіда [5].

Таким чином, індивід, володіючи та сприймаючи власні емоції та місце у суспільній системі та бажання і мотиви інших суб'єктів, забезпечує зростання ймовірності виникнення та реалізації креативного та творчого мислення. Поняття креативного мислення охоплює як методику та інструменти, які використовуються при прийнятті рішень про створення чогось нового, так і підсумок або досягнутий результат. Створення інновацій та прийняття не аналогічних рішень забезпечує формування довгострокових конкурентних переваг та прориву за існуючі межі, адже саме здатність радикально ризикувати приносить найбільший ефект від прийняття рішення.

Генерування найбільш продуктивних ідей, як стверджує А. Івін, відбувається на базі евристики. Евристика – це напрям наукового мислення, що вивчає творче чи креативне мислення та діяльність. Методи евристики за своїм змістом прямо пов'язані із креативним мисленням конструктивної спрямованості, оскільки протиставляються рутинним методам прийняття рішень і скорочують час отримання позитивного результату, психологічна особливість креативної людини і полягає у можливостях максимально легко знайти вихід із ситуації, затрачаючи при цьому мінімум зусиль [6].

Використання евристичних методів при генеруванні та аналізі отриманих ідей скорочує час прийняття рішень порівняно із формальними методами, але отримані рішення, як правило, не стають найкращими, а тільки входять в множину можливих альтернатив.

Саме ці методи сприяють реалізації первинного задуму, тобто ініціатор ідеї чи задуму використовує мотиви оптимальності та ефективності, не використовувани раніше, або ті, які відмінні, креативніші від використовуваних. В свою чергу, гальмують розвиток креативного мислення обмежувальні заходи

«зверху – вниз», недалекоглядність у плануванні та можливість досягнення результатів з меншими обсягами затрачених ресурсів, поява невирішених конфліктних ситуацій. Едвард де Боно, один із провідних фахівців у галузі вивчення креативності визначає конфлікт як зіткнення інтересів, оцінок, дій, відносин. Найбільш прийнятною формою розуміння конфлікту є розуміння його як зіткнення інтересів суб'єктів, заангажованих у конфлікт. Як зазначає Грес Нордхеле, «емоції найчастіше становлять інтегральну частину конфлікту...» і можуть слугувати як каталізаторами так і сповільнюючими чинниками конфліктної ситуації [7] (рис. 1).

Варто зазначити, що конфлікти, чинять як конструктивний вплив, зумовлений виникненню нових можливостей як в аспекті розвитку особистості так і у сфері діяльності організації та і деструктивний вплив, що впливає із негативного психологічного клімату організації, міжособистісних антагонічних відносин та інших об'єктивних та суб'єктивних факторів. Кожен із напрямів впливу можна відслідкувати у результативності діяльності індивідів, їх формальних та неформальних груп у вигляді інтегральних показників якісного та кількісного характеру [8].

Поведінка людей у конфліктних ситуаціях залежить від різних чинників, серед яких варто виокремити не лише зовнішні чинники (під якими розуміється середовище та умови праці, культуру організації), але й внутрішні чинники (під якими найчастіше розуміється стан психічного здоров'я, рівень інтелекту, рівень емоційного інтелекту, система цінностей та потреб, досвід розв'язування конфліктів обидвох конфліктуючих сторін). Особливу увагу варто звернути на роль емоційного інтелекту у розв'язанні конфліктів. Те, як людина поводить себе у конфліктних ситуаціях, значною мірою визначається рівнем її емоційного інтелекту.

Висновки. Підсумувавши вищесказане, варто зазначити, що поняття «креативність» є інтегрованою категорією, що залежить як від загального інтелекту так і від емоційного кожного суб'єкта прийняття рішення. Емоційний інтелект через самоідентифікацію та вміння розпізнавати емоції, бажання та мотиви інших індивідів забезпечить вищий рівень формування та практичної реалізації креативного мислення та подолання міжособистісних та внутрішньо особистісних конфліктів на платформі виникнення та реалізації економічних відносин.

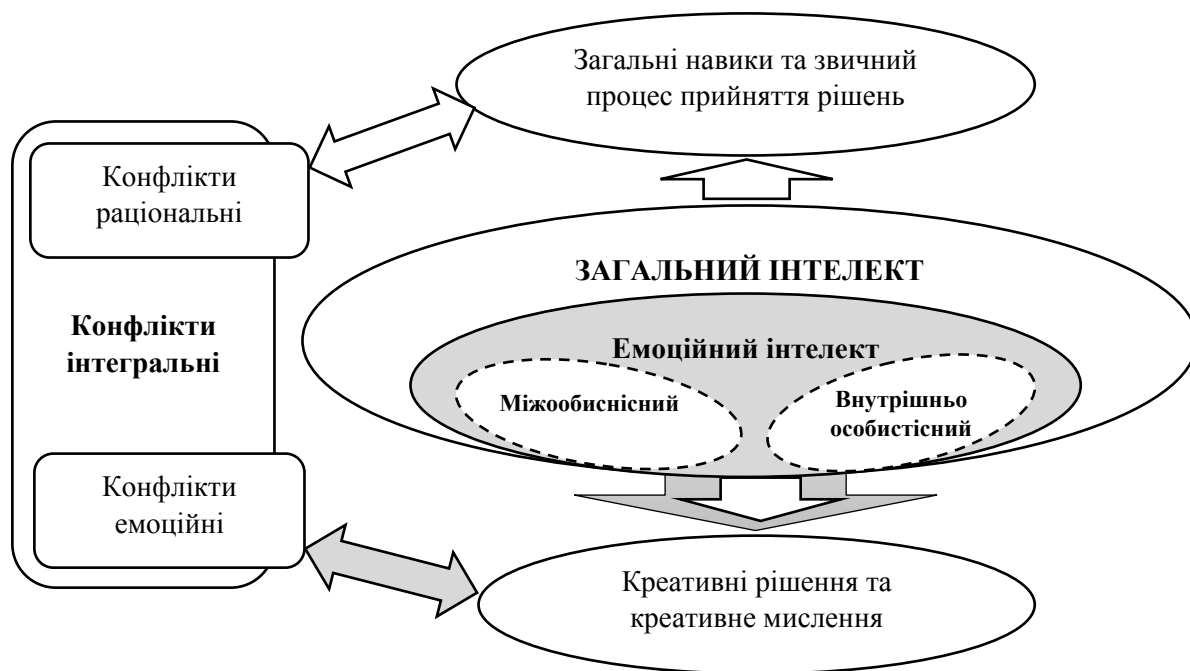

Рис. 1. Взаємозв'язок емоційного інтелекту та креативного мислення
(авторська розробка)

ЛІТЕРАТУРА:

1. Zalewski Z. Umysł w pojęciach a emocje w ciele? / Z. Zalewski // Roczniki Psychologiczne. – № 4. – 2001. – С. 239-242.
2. Mayer J. D. Czym jest inteligencja emocjonalna? / Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis – 1999. – s. 23-56.
3. Mayer J. Emotional Intelligence, J. Mayer, P. Salovey, D. Caruso // American Psychologist. – № 6. – 2008. – P. 503-508.
4. Марченко А. О. Поняття емоційного інтелекту: теоретико-психологічні підходи, дефініції і структура / А. О. Марченко // Вісник Національного університету оборони України. – 2011. – №. 1. – С. 172-175.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/1740/>
6. Ивин А. А. Искусство правильно мыслить / А. А. Ивин. Directmedia. 2015. – 308 с.
7. Nordhelle G. Mediacja. Sztuka rozwiązywania konfliktów (tłum. K. Drozdowska). Gdańsk: FISO. – 2010. – P. 26.
8. Дуркалевич І. В. Роль емоційного інтелекту у розв'язанні конфліктів педагогом / І. В. Дуркалевич – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inforum.in.ua/conferences/15/22/139>

REFERENCES:

1. Zalewski, Z. (2001), Umysł w pojęciach a emocje w ciele? Roczniki Psychologiczne, № 4, s. 239-242.
2. Mayer. J. D. (1999), Czym jest inteligencja emocjonalna? Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis. s. 23-56.
3. Mayer. J. Salovey, P. Caruso, D (2008), Emotional Intelligence, American Psychologist, № 6, p. 503-508.
4. Marchenko, A. O. (2011), Poniattia emotsiinoho intelektu: teoretyko-psykholohichni pidkhody, definitsii i struktura, Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy, №. 1, s. 172-175.
5. Available at : <http://osvita.ua/school/method/1740/>
6. Yvyn, A. A. (2015), Yskusstvo pravylno myslyt, Directmedia, 308 s.
7. Nordhelle, G. (2010), Mediacja. Sztuka rozwiązywania konfliktów, Gdańsk: FISO. p. 26.
8. Durkalevych, I. V. (2017), Rol emotsiinoho intelektu u rozv'iazanni konfliktiv pedahohom, available at: <http://www.inforum.in.ua/conferences/15/22/139>